

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ
Кафедра дошкільної освіти

**ФОРМУВАННЯ СЕНСОРНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ТРЕТЬОГО РОКУ ЖИТТЯ
ЗАСОБОМ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ**

МАГІСТЕРСЬКИЙ ПРОЄКТ
Спеціальність 012 «Дошкільна освіта»

Григоренко Марина Олегівна
ДОм-1-24-1.4з
науковий керівник:
Козак Людмила Василівна,
доктор педагогічних наук,
професор, професор кафедри
дошкільної освіти

Допущено до захисту
Протокол №18 від 17.11.2025
Завідувач кафедри
Половіна Олена Анатоліївна

ЗМІСТ

ВСТУП	3
1.ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЛОК	6
Теоретичні аспекти формування сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя засобом дидактичної гри	6
2. МЕТОДИЧНИЙ БЛОК	27
Визначення рівнів сформованості сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя засобом дидактичної гри	27
3. ТЕХНОЛОГІЧНИЙ БЛОК	32
Методичне забезпечення формування сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя засобом дидактичної гри	32
4. КОНТРОЛЬНО-ОЦІНЮВАЛЬНИЙ БЛОК.....	36
Результати експериментального дослідження	36
ВИСНОВКИ.....	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	41
ДОДАТКИ.....	44

ВСТУП

Ранній вік становить критичний період онтогенезу, що визначає базові параметри розвитку особистості. У цей часовий інтервал відбувається інтенсивне дозрівання функціональних систем організму, зокрема центральної нервової системи, що забезпечує формування вищих психічних функцій. Активна взаємодія дитини з навколишнім середовищем сприяє розвитку когнітивних процесів, таких як сприйняття, пам'ять, увага та мислення, які є основою для подальшої інтелектуальної та соціальної адаптації. Особливо значущими є перші три роки життя, коли нейрофізіологічні механізми мозку досягають високої пластичності, що дозволяє ефективно засвоїти, обробляти та інтегрувати сенсорну інформацію. Саме в цей період закладаються передумови для формування індивідуального стилю пізнавальної діяльності, що має довготривалий вплив на подальший психічний розвиток.

У віковому періоді третього року життя дитина вступає в етап активного сенсорного та естетичного розвитку, що характеризується зростаючим інтересом до предметного світу та його властивостей - форми, кольору, текстури. Паралельно відбувається ознайомлення з елементами художньої культури, зокрема музикою, живописом і скульптурою, що сприяє формуванню первинних естетичних уявлень, розвитку емоційно-чуттєвої сфери та становленню основ художнього сприйняття. Сприйняття цього різноманіття може відбуватися стихійно, без цілеспрямованого педагогічного впливу. Проте таке стихійне засвоєння часто виявляється поверховим і неповноцінним. Саме тому важливим стає розвиток сенсорно-пізнавальної компетентності дітей, формування у них сенсорної культури, сенсорних еталонів та розвиток пізнавальної активності.

Завдання розвитку сенсорно-пізнавальної компетентності реалізується в освітньому напрямку «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» інваріантної складової змісту освіти Державного стандарту дошкільної освіти (БКДО 2021).

Формування сенсорно-пізнавальної компетентності у сучасній науковій літературі висвітлювали Г. Беленька, А. Богуш, О. Брежнева, Ю. Волинець, В. Вертугіна, Н. Голота, Н. Гавриш, Л. Зайцева, О. Коваленко, О. Кононко, О. Кочерга, К. Крутій, С. Ладивір, М. Машовець, Т. Піроженко, Т. Степанова, О. Фунтікова, К. Щербакова та ін.

В історії дошкільної педагогіки, на всіх етапах її розвитку, проблема сенсорного виховання та розвитку пізнавальної активності займала важливе місце. Відомими представниками дошкільної педагогіки (О. Декролі, Я. Коменський, М. Монтессорі, Є. Тихеева, Ф. Фребель) були розроблені різноманітні дидактичні ігри та форми освітньої взаємодії для ознайомлення дітей з властивостями й ознаками предметів, стимулювання пізнавальної активності.

Актуальність порушеної проблеми, доцільність наукового пошуку шляхів її вирішення зумовили вибір нами теми магістерського дослідження: **«Формування сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя засобами дидактичної гри».**

Об'єкт дослідження: процес формування сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя засобами дидактичних ігор.

Предмет дослідження: дидактична гра як засіб формування сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності використання дидактичних ігор для формування сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя.

Відповідно до мети дослідження поставлено такі **завдання:**

1. Провести теоретичний аналіз наукових праць щодо розвитку сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя засобами дидактичних ігор та визначити ключові поняття дослідження.

2. Визначити рівні сформованості сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя.

3. Створити методичне забезпечення для формування сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя засобами дидактичних ігор.

4. Провести педагогічний експеримент та проаналізувати його результати.

Методи дослідження: *теоретичні:* аналіз психолого-педагогічної літератури, порівняння, узагальнення; *емпіричні:* анкетування, опитування, діагностика, аналіз продукту діяльності дітей; *статистична обробка даних.*

База дослідження: заклад дошкільної освіти (ясла-садок) комбінованого типу «Золотий ключик», вул. Героїв УПА, 3а, м. Бровари, Київської області.

Тип проєкту: творчий.

Структура роботи. Дослідження складається із вступу, чотирьох блоків, висновків, списку використаних джерел, що включає 26 найменувань та додатків, кількість сторінок основного тексту – 40, загальна кількість – 72.

Термін реалізації проєкту: 2024 – 2025 н.р.

1.ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЛОК

Теоретичні аспекти формування сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя засобом дидактичної гри

Проблема розвитку сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя є надзвичайно актуальною для сучасної дошкільної освіти. У сучасному світі, де діти проводять багато часу за екранами гаджетів, може обмежуватися можливість для повноцінного сенсорного досвіду, що негативно впливає на їхній когнітивний розвиток. Однак саме в цьому віці закладаються основи пізнавальної діяльності, формується сенсорна культура, розвиваються важливі психічні процеси, такі як сприймання, увага, пам'ять, мислення. Від рівня розвитку сенсорно-пізнавальної компетентності значною мірою залежить успішність дитини в подальшому навчанні та її здатність до самостійного пізнання навколишнього світу.

Наше опрацювання нормативно-правової бази України та міжнародних стандартів, зокрема Конвенція ООН про права дитини, Конституція України, Закони України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», прямо вказують на необхідність забезпечення гармонійного розвитку дитини раннього віку, зокрема її сенсорної та когнітивної сфер. Дошкільна освіта розглядається як невід'ємна частина загальної системи освіти, що має забезпечувати культуротворчий розвиток дитини та використовувати особистісно орієнтовані освітні технології.

Зміст дошкільної освіти регулюється Державним стандартом дошкільної освіти (редакція 2021 року), наявність якого передбачена Законом України «Про дошкільну освіту» (2024). Цей стандарт встановлює ключові вимоги до комплексної підготовленості дитини шести- (семи-) річного віку перед її вступом до першого класу. Також він чітко розмежовує структуру освітнього процесу на обов'язкову (інваріантну) та додаткову (варіативну) складові. Систематизація інваріантної складової Державного стандарту дошкільної освіти здійснюється через сім освітніх напрямів: «Особистість дитини», «Дитина в соціумі», «Дитина в природному довкіллі», «Дитина у світі

культури», «Гра дитини», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Мовлення дитини» [2]. Така структура сприяє реалізації як принципу дитиноцентризму, так і забезпеченню логічної наступності та неперервності освітніх ліній між дошкільною та початковою ланками освіти. Ключовим елементом усіх зазначених напрямів визначено особистісний розвиток дитини.

«Сенсорика» є терміном, який походить із латинської мови, де «sensus» означає «відчуття» або «орган чуттів». Як стверджується у «Великому тлумачному словнику сучасної мови», сенсорика — це «сукупність органів чуття організму, що реагують на зовнішні подразники» [3, с. 1306].

У контексті лінгвістики поняття «сенсорика» трактується Словником сучасної лінгвістики як форма невербальної комунікації, що базується на чуттєвому сприйнятті між учасниками спілкування. Це включає такі елементи, як запахи, поєднання кольорів та звукові сигнали [11, с.260].

Розглядаючи термінологічну основу, С. Гончаренко у своєму Педагогічному словнику зазначає, що слово «сенсорний» (від лат. *sensus* — відчуття) означає «чуттєвий, пов'язаний з відображенням дійсності за допомогою відчуттів і сприймань» [5].

Сучасний словник іншомовних слів пропонує визначення поняття розвиток як «дія, процес, унаслідок якого відбувається зміна якості чогонебудь, перехід від одного якісного стану до іншого, вищого. Направленість (спрямованість), як характерна ознака розвитку, забезпечує в системі процеси виникнення і накопичення змін, що згодом ведуть до появи (виникнення) нової якості від спадаючого до висхідного; від старого до нового; від простого до нового; від простого до складного; від випадкового до необхідного» [19].

На думку Т. Поніманської, «сенсорний розвиток дитини є комплексним процесом формування відчуттів, сприймання та уявлень про властивості об'єктів навколишнього світу, таких як форма, колір, розмір, просторове розташування тощо. Цей тип розвитку є базовим компонентом психофізіологічного становлення особистості та необхідною умовою для оволодіння будь-якими видами практичної діяльності. Його значущість не

зменшується з віком: сенсорна сфера продовжує відігравати важливу роль у процесі навчання та професійної самореалізації дорослої людини. Функціональна основа сенсорного розвитку полягає у діяльності аналізаторних систем, які забезпечують багатовимірну інтеграцію людини з навколишнім середовищем, сприяючи її життєвій активності. Саме на базі сенсорного досвіду формується логічне пізнання, що дозволяє не лише накопичувати нові чуттєві дані, а й інтегрувати їх у вже наявну когнітивну систему знань і досвіду. Чим вищий рівень сенсорного розвитку, тим ширший спектр явищ і об'єктів доступний для сприймання. За умови сформованих мисленнєвих механізмів дитина здатна до активного пошуку, аналізу, інтерпретації та систематизації інформації про себе та навколишній світ, що є передумовою для успішного когнітивного розвитку» [23].

Початковий етап пізнання дитиною оточуючого середовища через відчуття та сприймання формує необхідну базу для наступного виникнення складніших пізнавальних процесів, таких як мислення, пам'ять та уява. Таким чином, високий рівень сформованості сенсорики слугує фундаментом для покращення практичної діяльності дошкільника. Важливо підкреслити, що ці трансформації в організмі дитини не є автономними, а виникають внаслідок цілеспрямованого оволодіння дитиною дошкільного віку новими способами сприймання, керованими на дослідження предметів і явищ дійсності, їх атрибутів та взаємозв'язків [21].

Психологічна наука визначає розум як функцію мозку, основною метою якої є точне й адекватне відображення закономірностей явищ навколишнього світу. Крім того, розум забезпечує відповідну регуляцію людської діяльності, спрямовану на освоєння реальності та самовдосконалення. Досягнення високого рівня цих якостей свідчить про належний розумовий розвиток, який є суттєвим компонентом особистості дитини. Фундамент цього розвитку закладається саме у дошкільному віці завдяки інтегрованому впливу фізичного, розумового, естетичного та морального виховання [23, с. 185].

О. Коваленко та І. Кирилова вважають, що «сенсорно-пізнавальний розвиток становить фундамент загального інтелектуального становлення дитини. Ефективність освітнього процесу значною мірою визначається глибиною розуміння педагогом механізмів і закономірностей перцептивного розвитку. Саме це знання обумовлює цілеспрямований добір змісту, методів і засобів навчання та виховання, що відповідають віковим і індивідуальним особливостям дітей» [14, с. 36].

Т. Поніманська трактує розумовий розвиток як рівень сформованості пізнавальних процесів у дитини. Це охоплює відчуття, сприймання, мислення, мовлення, пам'ять та уяву. Крім того, він включає набуття таких ключових вмінь, як здатність міркувати та обґрунтовувати власні думки, відповідно реагувати на вимоги дорослих, виявляти пізнавальний інтерес до оточуючого середовища, а також ефективно сприймати усне мовлення, формувати власні судження та оперувати поняттями й узагальненнями [23, с. 185].

Д. Ельконін вважав, що ключовим етапом у формуванні інтелектуальних процесів є оволодіння дитиною автоматизованими діями. Це пояснюється тим, що знайомі та постійні дії легше піддаються виділенню і фіксації, оскільки вони більш наочно демонструють зв'язок між об'єктом і знаряддям, що використовується. Він зазначав, що базові розумові операції виражаються у процесах розрізнення і порівняння таких атрибутів об'єктів, як колір, форма, величина та відстань [9].

Поява мовленнєвої активності у віці двох-трьох років у дитини дошкільного віку супроводжується виникненням так званого «першого віку питань». Спочатку головною функцією цих запитань є комунікація, а зміст переважно ситуативний: дитина запитує про назви та місцезнаходження предметів. Однак у цей час з'являються і питання, орієнтовані на пізнання. Вони виникають, коли дитина зустрічає перешкоду, і спрямовані на виявлення прихованих взаємозв'язків і відношень. Поява запитань у дошкільника вказує на початок формування первинних уявлень про причинно-наслідкові зв'язки та підвищену чутливість до суперечностей, які виникають у його практичній

діяльності (наприклад, бажання прокотити машину, яка не рухається). Зазначається, що дитина вчиться відповідати на послідовно поставлені питання дорослого (щодо назви, ознак, напрямку, місця, причин). На думку О. Матюшкіна, формулювання запитання (спочатку з допомогою дорослого) здійснює перебудову процесу розв'язання задачі: дії дитини підпорядковуються меті пошуку відповіді. Такий механізм, коли питання випереджає практичне подолання перешкоди, закладає схему дослідження ситуацій у подальшому [9].

Ключовим аспектом сенсорного розвитку визнано ознайомлення дитини із сенсорними еталонами, а також навчання ефективним способам їх використання. З огляду на це, одним із пріоритетних завдань сенсорного виховання у дошкільному віці є забезпечення послідовного (поступового) засвоєння дітьми різних видів сенсорних еталонів та їх подальша систематизація.

Дослідження, присвячені сенсорному вихованню дітей дошкільного віку активно розробляються сучасними українськими науковцями, зокрема Г. Беленькою, О. Дроботій, К. Крутій, М. Кривоніс. Такі науковці, як К. Крутій та Г. Беленька наголошували на важливості розвивального середовища та значенні гри і іграшок у житті дитини.

На думку В. Кошель, сенсорне виховання є цілеспрямованим педагогічним впливом. Основна мета цього впливу полягає у стимулюванні розвитку та покращенні функціонування сприйняття, а також власне органів чуттів [17]. Згідно з позицією Т. Андрєєвої, сенсорне виховання розглядається як основа (фундамент) всебічного розвитку дитини. Вона підкреслює, що цей процес націлений на стимулювання відчуттів та вдосконалення сприйняття [1, с. 95-98]. С. Трикоз розглядає сенсорне виховання як суттєву складову (ланку) у становленні пізнавальної діяльності дитини. Вона підкреслює, що цей вид виховання базується на стимулюванні сприйняття, відчуттів, а також на формуванні уявлень про предмети та явища навколишнього світу [26 с. 250-264]. У працях ряду дослідників (А. Богуш, О. Дроботій, А. Кошель,

М. Кривоніс, І. Петрова, Т. Поніманська) наголошується, що сенсорне виховання є цілеспрямованим педагогічним процесом. Суть його полягає у стимулюванні відчуттів та сприймання, забезпеченні формування адекватного уявлення про навколишній світ, а також у накопиченні цінного сенсорного досвіду дитини.

С. Гончаренко підкреслює, що з огляду на вирішальну роль сенсорного пізнання для успішної орієнтації індивіда як у природному, так і в соціальному середовищі, суспільство забезпечує сенсорне виховання. Це виховання позиціонується як необхідний компонент розумового та фізичного виховання дитини, оскільки воно спрямоване на активізацію діяльності її органів відчуття і сприймання [5 с. 301].

Т. Поніманська надає уточнене трактування сенсорного виховання, описуючи його як комплекс педагогічних впливів. Ці впливи спрямовані на становлення методів чуттєвого пізнання, а також на вдосконалення відчуттів та сприймань. Вона підкреслює виняткове значення цього процесу: сенсорне виховання становить 9/10 частин усього розумового розвитку дітей дошкільного віку. До головних пріоритетів сенсорного виховання науковець зараховує:

- формування у дітей комплексу перцептивних (обстежувальних) дій;
- засвоєння системи сенсорних еталонів;
- розвиток уміння вільно використовувати сенсорні еталони у власній діяльності [23, с. 205].

М. Монтесорі надавала сенсорному вихованню виняткового значення. Вона вважала, що воно забезпечує фундаментальну підготовку дитини до гармонійного життя як у природному, так і в соціальному середовищі. За її концепцією, неможливо сформувати повноцінну особистість без належного розвитку органів чуття, оскільки чуттєве сприймання слугує основою для розумового та морального становлення. Таким чином, сформовані органи чуття є необхідною передумовою для розвитку інтелекту та вихованості. Це вимагає, щоб система сенсорного виховання була сфокусована на формуванні

сенсорної культури – тобто культури сприйняття зовнішнього світу. Дитина, яка засвоїла цю культуру, зможе не лише успішно виокремлювати основні якості об'єктів і явищ, а й самостійно здобувати знання та пізнавати свій внутрішній світ, що є більш цінним, ніж пасивне засвоєння готової інформації від дорослих. Українська дослідниця С. Русова високо оцінила цю систему, також вважаючи, що розвиток органів чуття є першим кроком до формування самостійної свідомості дитини [23, с. 206].

Також, як зазначає Ніна Григорівна Грама в своїй монографії: «Метою сенсорного виховання є формування у дітей чуттєвого досвіду. Розвиваючи сенсорні пізнавальні процеси - відчуття і сприймання, педагог за певних умов їх організації, намагається створити у дитини досвід орієнтації в навколишньому світі, в різноманітних проявах його об'єктів та явищ, у ознаках і відношеннях цих об'єктів та явищ. Тому, сенсорне виховання забезпечує необхідні умови повноцінного сенсорного розвитку дитини. Сенсорний розвиток, у свою чергу, є результатом сенсорного виховання, яке здійснює педагог. Сучасна методика сенсорного виховання спрямована передусім на формування пізнавальної активності дитини» [6].

Дані психологічних та педагогічних досліджень дозволяють чітко визначити зміст сенсорного виховання. Його організація передбачає дотримання принципу планомірного формування, збагачення і поглиблення орієнтування дітей (розпочинаючи з раннього віку) у просторі навколишнього світу.

Проблема розвитку пізнавальної активності дошкільників висвітлюється у працях Н. Бібік, О. Брежнєвої, Л. Буркової, Д. Головікової, О. Кононко, С. Ладивір, Л. Лохвицької, Б. Мухацької, І. Товкач, К. Щербакової та ін.

Ю. Волинець у своїй науковій праці наголошує, що феномен пізнавальної активності незмінно перебуває у фокусі уваги дослідників. Це зумовлено тим, що саме він є одним із найважливіших чинників освітньої діяльності, оскільки ефективна взаємодія людини з навколишнім світом може бути реалізована лише завдяки її активності та діяльності [4].

І. Карабаєва підкреслює, що питання розвитку пізнавального інтересу залишається надзвичайно актуальною проблемою сучасності. Вона стверджує, що для ефективного становлення особистості через навчання та виховання, необхідно активувати ключове джерело розумової діяльності дитини - пізнавальну потребу. Саме ця потреба є початком пізнавальної активності та формує основу для розвитку пізнавального інтересу [11, с. 155].

Б. Мухацька трактує пізнавальну активність як процес, де дитина виступає двоєдиним суб'єктом: по-перше, вона самостійно генерує свій досвід (до певної міри); по-друге, одночасно залишається реципієнтом (отримувачем) зовнішніх впливів [18, с. 4]. У контексті пізнавальної активності дітей дошкільного віку, Б. Мухацька особливо акцентує увагу на ролі дорослої особи у співтворчості «образу світу» дитини. Це передбачає, по-перше, організацію пізнавальних ситуацій, а по-друге, сприяння дитині в систематизації самостійно отриманого досвіду. Ключовою умовою є те, що сам дорослий повинен мати впорядкований світогляд і виокремлювати ключові аспекти, навколо яких можна спільно розширювати та структурувати дитячий досвід [18, с. 12].

Ю. Волинець надає ключового значення спілкуванню дитини з дорослими (вихователями та батьками), вважаючи його вирішальним чинником формування пізнавальної активності. Саме через цю взаємодію дитина засвоює методи керування власною поведінкою. Це дозволяє їй успішно долати складнощі орієнтування в незвичних ситуаціях та вирішувати нові завдання [4].

О. Коваленко зазначає, що головною метою сенсорного виховання визначено формування чуттєвого досвіду у дітей. Розвиваючи сенсорні пізнавальні процеси (відчуття, сприймання), педагог прагне сформувати у дитини досвід орієнтування в навколишньому світі. Це досягається шляхом надання знань про різноманітні прояви об'єктів та явищ, їхні ознаки і взаємовідношення [17].

Сенсорно-пізнавальний розвиток, що відбувається у ранньому віці, характеризується поступовим вдосконаленням здатності дитини виокремлювати якомога більше ознак об'єктів. При цьому специфічною пізнавальною дією залишається обстеження, яке на цьому етапі є досить недосконалим (фрагментарним та непослідовним). Накопичення чуттєвого досвіду сприяє розвитку впізнавання, що являє собою інтеграцію пам'яті та сприймання. Проте дитина ще схильна орієнтуватися лише на одну, найбільш помітну зовнішню ознаку, а не на їх комплекс. Обмеженість досвіду призводить до того, що сприймання може втрачати предметність; яскравим прикладом цього є тривалий розгляд малюком зображення, розташованого догори ногами, без врахування його орієнтації. Активність дитини реалізується головним чином у предметно-маніпулятивних іграх та через ситуативно-ділове спілкування з дорослим, тому вона найкраще розрізняє ті ознаки, які необхідні для практичних дій: форму і величину [10, с. 191]. Складовими компонентами сенсорно-пізнавального розвитку дитини дошкільного віку є сенсорний розвиток та пізнавальна активність. Ці два аспекти взаємопов'язані та взаємообумовлюють один одного, тобто процес сенсорного розвитку дитини не може відбуватись без її пізнавальної активності.

Згідно з положеннями Державного стандарту дошкільної освіти, комплексна сенсорно-пізнавальна, логіко-математична, дослідницька компетентність визначена як здатність дитини активно використовувати власну сенсорну систему у логіко-математичній та дослідницькій діяльності.

Освітній напрям «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» передбачає досягнення рівня сформованості уявлень і еталонів, доступних дошкільному віку, які відображають ознаки, властивості та взаємовідношення предметів і об'єктів навколишнього середовища.

Критерієм сформованості цих уявлень є вміння дитини застосовувати здобуті знання в різних видах практичної діяльності (зокрема, ігровій, трудовій, математичній). Це також охоплює оволодіння різними способами

пізнання дійсності та розвиток усіх форм мислення: наочно-дійового, наочно-образного і словесно-логічного [2].

У межах освітнього напрямку «Гра дитини» ключова увага приділяється розвитку цілого комплексу якостей: творчих здібностей, самостійності, ініціативності та організованості в ігровій діяльності. Крім того, цей напрям сприяє формуванню сталого інтересу до пізнання навколишнього середовища і подальшої самореалізації дитини в ньому.

Тема формування сенсорно-пізнавальної компетентності дітей раннього та дошкільного віку є ґрунтовно відображеною у багатоаспектних працях вітчизняних науковців. Серед них слід виділити: Г. Беленька, О. Безсонова, А. Богуш, В. Вертугіна, Ю. Волинець, Н. Гавриш, Н. Голота, Л. Зайцева, О. Коваленко, О. Кочерга, К. Крутій, С. Ладивір, М. Машовець, Т. Піроженко, С. Русова, О. Тарасова, К. Щербакова та ін.

Т. Піроженко, М. Машовець та О. Коваленко наголошують, що при реалізації змісту Державного стандарту дошкільної освіти педагогам необхідно дотримуватися кількох ключових вимог. Насамперед, це стосується перегляду ставлення до дитини: потрібен перехід від позиції «зверху» до співпраці («поряд і разом»), визнаючи дітей та дорослих рівноправними партнерами у життєтворчому й освітньому процесі. По-друге, важливо кардинально змінити позицію відносно сім'ї. Необхідно сприймати її як основного соціального замовника, налагоджувати з нею співпрацю та визнавати пріоритет родинного виховання над суспільним. І по-третє, обов'язковою вимогою є створення умов для всебічної підтримки активності кожної дитини, спрямованої на пробудження та розвиток її творчих сил, здібностей і обдарованості [13].

На основі вимог Базового компоненту розроблено декілька програм для дітей раннього віку: «Освіта і піклування/Education & Care», «Українське дошкілля», «Я у світі», «Дитина» [24]. Кожна з програм містить окремий розділ, що присвячено сенсорному розвитку та вихованню дітей раннього віку.

У зазначених вище освітніх програмах детально прописано, які знання, вміння і навички треба формувати у дітей цієї вікової категорії.

Аналіз методичного змісту цих програм дозволяє виокремити два основні етапи організації взаємодії з дітьми раннього віку:

1) організація спеціального навколишнього середовища. Цей етап передбачає створення умов, де сенсорні уявлення будуть формуватися та наповнюватися через слухові, нюхові та тактильні подразники.;

2) проведення різноманітних форм взаємодії, спрямованих на розширення сенсорного досвіду дитини. Це досягається шляхом використання дидактичних вправ, ігор, а також спеціальних посібників та матеріалів (дидактичні столики, втулки, вкладки, решітки тощо).

Згідно з програмою «Дитина», розробленою кафедрою дошкільної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, сенсорно-пізнавальний розвиток дітей раннього віку втілюється у розділі «Організація життєдіяльності дитини» (підрозділ «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі»). Вона визначає такі ключові освітні завдання:

- збагачувати досвід дітей різноманітними сенсорними враженнями;
- розвивати відчуття та сприймання (зорові, слухові, дотикові та ін.);
- залучати до сенсорних дидактичних ігор, різноманітних дій з предметами та іграшками;
- вправляти у групуванні предметів за певними сенсорними ознаками: кольором, величиною, формою;
- створювати ситуації, які спонукатимуть дитину до виділення цих ознак предметів [7, с. 34].

Відповідно до програми «Дитина», зміст педагогічної діяльності, спрямованої на розвиток сенсорно-пізнавальної компетентності у дітей третього року життя, охоплює основні напрями: формування орієнтування в кольорах, розвиток сприйняття форми та величини предметів, розрізнення звуків, усвідомлення просторових відношень, а також початкове ознайомлення з поняттям множини.

Результатом освітньої діяльності з дітьми є:

- виявлення інтересу до дій з предметами та іграшками, їх обстеження,
- наявність уявлень про колір, форму, величину предметів;
- уміння виділяти у навколишньому просторі багато предметів і один, два, три,
- наявність інтересу щодо місця розташування предметів та іграшок (вгорі, внизу, за спиною тощо).
- орієнтування у просторових відношеннях (на, під, в, за),
- виконання перших дій щодо групування предметів за однією ознакою (величиною, формою, кількістю),
- наявність інтересу до світлої і темної частин доби [7, с. 35-36].

Існують різноманітні засоби формування сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя, які подані в додатку А, але відповідно до теми дослідження зупинимося саме на дидактичних іграх.

Дидактичні ігри є одним з найефективніших засобів розвитку сенсорних здібностей дітей. Вони дозволяють дітям в ігровій формі ознайомитися з сенсорними еталонами, розвивати сенсорну пам'ять, увагу, мислення, мовлення. Адже діти найкраще засвоюють знання про світ, активно взаємодіючи з предметами. Дидактичні ігри допомагають розвинути в них цілеспрямованість та інтерес до дослідження навколишнього. Спостерігаючи за дорослими, малюки починають імітувати їхні дії, проявляючи бажання брати участь у різних видах діяльності.

Дидактична гра визначається як особливий вид ігрової діяльності, основна мета якої полягає у стимулюванні у дитини потреби в знаннях та активного інтересу до нових джерел інформації. Ця гра характеризується багатофункціональністю, виступаючи одночасно ігровим методом та формою навчання дітей дошкільного віку, самостійною ігровою діяльністю, а також потужним засобом всебічного виховання. Крім того, вона є ефективним інструментом вдосконалення пізнавальних умінь і навичок малюків. Суть дидактичної гри як форми навчання полягає у тісній взаємодії навчальної

(пізнавальної) та ігрової (цікавої) діяльності. Це призводить до того, що вихователь може одночасно навчати дітей і брати участь у їхній грі, забезпечуючи ситуацію, де діти, захоплені грою, водночас здобувають необхідні знання.

Згідно з освітньою програмою «Дитина», дітей третього року життя потрібно залучати до сенсорних дидактичних ігор, різноманітних дій з предметами та іграшками. Дидактичні ігри та вправи для цього віку необхідно проводити послідовно та систематично, чітко розділяючи завдання, спрямовані на розвиток різних властивостей предметів. Це дозволить уникнути ситуації, коли увага дітей буде зосереджена лише на одній з властивостей, на шкоду іншим [7].

Ключовою особливістю дидактичних ігор виступає їхня навчальна спрямованість. Завдяки поєднанню навчальної мети, встановленого змісту та правил, ці ігри надають вихователю можливість планомірно використовувати їх для стимулювання сенсорно-пізнавальних здібностей. Наприклад, вправи на дрібну моторику є ефективною методикою для розвитку координації рухів, просторового орієнтування, мовлення та творчих здібностей. Ігри-шнурування Монтессорі також сприяють розвитку окоміру, уваги, зміцненню пальців і кистей рук, а опосередковано – й формуванню головного мозку та становленню мови.

Світ дидактичних ігор для дітей третього року життя надзвичайно багатий і різноманітний. Зазвичай, ігри поділяють за матеріалами, якими користуються діти; за навчальним змістом, який вони несуть; за правилами; за організацією ігрового процесу та за роллю вихователя. І. Светлова підкреслювала, що вихователь має не лише організовувати ігри, але й активно в них брати участь, допомагаючи дітям глибше пізнавати навколишній світ.

Обов'язковими складовими елементами дидактичної гри є:

- представлення навчального матеріалу;
- визначення ігрових завдань;
- наявність чітко сформованих правил;

- безпосередня діяльність гравців;
- підведення підсумків гри.

Також пропонуємо таку класифікація ігор:

- ігри, що виникають з ініціативи дітей (самостійні);
- ігри, що ініціюються дорослим;
- ігри, що базуються на історично сформованих традиціях народу (народні).

Класифікацію дидактичних ігор за характером матеріалу поділяються на:

1. Ігри з предметами. Для них застосовують як спеціалізовані дидактичні іграшки (лото, мозаїка, кубики, пазли), так і традиційні іграшкові побутові предмети чи іграшки з природного матеріалу. Вони можуть використовуватися як сюжетні (для сюжетно-рольових ігор з дидактичним завданням), так і безсюжетні (для закріплення знань про форму, колір, властивості тощо). У процесі маніпуляцій з такими іграшками діти навчаються порівнювати, класифікувати, об'єднувати об'єкти за однією спільною властивістю, визначати їхню кількість, шукати відсутню ознаку, давати характеристику матеріалу (гнучкий, пружний, ламкий). Таким чином, стимулюється розвиток логічного мислення, критичного сприйняття дійсності, а також уміння аналізувати й синтезувати здобуті знання. Іграшки з природного матеріалу додатково сприяють пізнанню світу природи, її законів, розвивають спостережливість (особливо під час прогулянок та екскурсій) і формують екологічний світогляд.

2. Настільно-друковані ігри. Ця категорія передбачає взаємодію не з самими предметами, а з їхніми зображеннями. Ігрові завдання зводяться до добору картинок за схожістю, їх групування за певною назвою (наприклад, «дикі тварини», «морський світ»), а також до складання цілісного зображення з частин. Такий вид діяльності формує цілісне уявлення про світ, покращує просторову орієнтацію та сприяє розвитку кмітливості, привчаючи до різних операцій з частинами.

3. Словесні ігри. Вони є найвищим рівнем ігрової діяльності, оскільки вимагають оперування уявленнями про значення певного слова, яке в даний момент не є наочним. Спрямовані ці ігри на формування та збагачення словникового запасу, розвиток усного мовлення, вироблення комунікативних навичок. Вони активізують мисленнєві процеси і сприяють самостійності суджень.

За характером ігрових дій дидактичні ігри поділяють на:

- ігри-доручення, базою яких є зацікавленість дітей певними маніпуляціями з предметами та іграшками: це можуть бути дії з підбирання, складання, роз'єднання, з'єднання, нанизування та ін.;
- ігри з відшукуванням предметів, головною особливістю яких є елемент несподіванки – раптова поява та зникнення об'єктів;
- ігри з відгадуванням загадок, спрямовані на з'ясування невідомого за допомогою питань «Впізнай», «Відгадай», «Що змінилось?» та подібних;
- сюжетно-рольові дидактичні ігри, що передбачають ігрові дії, які відтворюють різноманітні життєві ситуації та виконання соціальних ролей (наприклад, продавця, покупця, персонажів казок, таких як вовк чи гуси);
- ігри у фанти або із забороненим «штрафним» предметом (картинкою), вони містять цікаві для дітей ігрові моменти: необхідність скинути картку, утриматися від промовляння забороненого слова і т.п.

Застосування дидактичних ігор сприяє збагаченню чуттєвого досвіду дитини та забезпечує активний розвиток сприймання. Наприклад, виконуючи дії з пірамідкою (розбір і збір) або підбираючи парні картинки, малюк набуває вміння розрізняти і називати сенсорні ознаки об'єктів (форму, розмір, колір та ін.).

Важливо, що розвиток сенсорних здібностей у процесі дидактичної гри тісно пов'язаний із розвитком логічного мислення та формуванням здатності виражати свої думки словесно. Це обумовлено тим, що для успішного розв'язання ігрового завдання дитині необхідно знаходити характерні ознаки

предметів і явищ, порівнювати, групувати, класифікувати їх, робити висновки та узагальнення.

Крім того, виконання цікавих ігрових дій та дотримання правил сприяє тренуванню спостережливості, довільної уваги, а також швидкого і тривалого запам'ятовування. Ігри із застосуванням дидактичних іграшок, природного матеріалу та картинок також відіграють роль в естетичному розвитку: після освоєння розрізнення кольорів і форм, дитина починає їх помічати й оцінювати. Врешті, захоплююча дидактична гра викликає позитивні емоції, покращує самопочуття та зміцнює м'язи рук, що є важливою підготовкою до письма, образотворчої діяльності тощо.

Як зазначала О. Коваленко у своїй праці: «У педагогічній скарбниці кожного вихователя чільне місце поряд з дидактичними іграми посідають дидактичні вправи. Адже вони є провідними методами супроводу дітей у сенсорно-пізнавальному просторі.

Ключова різниця між дидактичними іграми та дидактичними вправами полягає у механізмі виконання правил: в іграх це спрямовується ігровими діями, що допомагають дітям втілити ігровий задум. Фактично, ігрові дії виконують функцію «малюнка» сюжету, формуючи основу дидактичної гри; без цих дій її проведення неможливе.

Отже, ключовою складовою дидактичної гри або вправи є дидактичне завдання. Вихователь формулює його, враховуючи програму розвитку дітей третього року життя. Саме дидактичне завдання (одне або кілька) визначає навчальний зміст гри чи вправи, спрямовуючи його на розвиток пізнавальних процесів у дітей. Наприклад, дидактичне завдання може бути сформульоване так: «Тренувати дітей у порівнянні предметів за довжиною, вказуючи довжину кожного об'єкта відносно іншого». Дидактична гра розпочинається з оголошення вихователем ігрового завдання, яке діти повинні вирішити протягом гри. Прикладом може слугувати інструкція: «Із мішечка вийняти лише предмети круглої форми».

На відміну від дидактичної гри, коли дітям повідомляють інструкцію дидактичної вправи, вони негайно приступають до розв'язання поставленого завдання. У структурі дидактичної вправи цю діяльність називають виконавськими діями. Завдяки захопливим виконавським діям від дитини фактично «приховується» реальна складність дидактичного завдання. Це дозволяє досягти розв'язання розумових завдань, які безпосередньо поза межами цієї вправи залишаються недосяжними для дітей дошкільного віку.

Кінцевою частиною дидактичної вправи є аналіз результату, отриманого після розв'язання дидактичних завдань та виконання інструкції. Фахівці рекомендують оцінювати результат на основі двох критеріїв:

1. З позиції дитини – чи була надана можливість потренуватися, продемонструвати свої набуті знання та вміння, і чи була дотримана інструкція.

2. З позиції вихователя – чи було успішно розв'язане дидактичне завдання, тобто чи досягнуто навчальних, розвивальних та виховних цілей, закладених у вправі.

Слід зазначити, що дидактичні ігри можуть бути інтегровані в різні форми взаємодії з дітьми (наприклад, у музичні заняття або заняття з іноземної мови), залежно від конкретної освітньої мети.

Кожна дидактична гра має чітку структуру та дидактичне завдання, визначене вимогами Державного стандарту дошкільної освіти.

Розробляючи дидактичні ігри на розвиток сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя, найчастіше ставлять такі завдання:

1. Розвивати сприйняття дітей, формувати вміння виділяти, порівнювати, групувати предмети за кольором, формою, величиною, текстурою.

2. Активізувати різні аналізатори (зоровий, слуховий, смаковий, тактильний, руховий) для розвитку сенсорних процесів.

3. Формувати у дітей вміння співвідносити предмети за зразком, знаходити однакові, схожі, різні предмети.

4. Розвивати мислення, пам'ять, увагу, мовлення дітей.

5. Виховувати здатність до цілеспрямованих дій, самостійність, інтерес до дидактичних ігор.

Такі завдання спрямовані на всебічний розвиток дітей третього року життя, формування їхньої сенсорно-пізнавальної компетентності, що є важливою умовою успішної подальшої роботи з дітьми.

Пропонуємо розглянути етапи проведення дидактичної гри для розвитку сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя, які зображені на рис.1.1.

Рис.1.1. Етапи проведення дидактичної гри для розвитку сенсорно-пізнавальної компетентності

Проаналізувавши психолого-педагогічні методичні джерела, можемо навести приклади таких дидактичних ігор:

1. Ігри на розрізнення кольорів. Навчити дітей розрізняти й називати основну палітру кольорів: червоний, жовтий, зелений, синій. Розвивати

здатність виділяти певний колір серед інших, впізнавати знайомі предмети за контуром та кольором на картинці. Формувати вміння розміщувати фігури-образи поодиночі та у групах-сукупностях (багато, мало, один, більше, менше). Закріплювати розуміння значень просторових слів: вперед-назад, вгору-вниз, високо-низько, а також діяти відповідно до їхнього значення.

Приклади: «Знайди колір такий як у мене», «Врожай», «Мозаїка», «Садівники», «Заповни акваріуми» (з використанням блоків Дьєнеша).

2. Ігри на орієнтування у формі та розрізнення однорідних предметів. Вчити дітей групувати однорідні предмети, які відрізняються формою, поступово збільшуючи діапазон форм: круг, овал, квадрат, прямокутник, кубики, кульки, цеглинки. Формувати вміння групувати предмети за формою та величиною (великі, малі, схожі на... не схожі на...). Розвивати розуміння просторових слів: багато, мало, один, більше, менше; далеко, близько, високо, низько. Вчити впізнавати зображення об'єктів за контуром та складати картинку з чотирьох частин.

Приклади: «Сонечко і кульбаба»; «Кульбаба».

3. Ігри на орієнтування в просторі. Під час розміщення фігур спонукати дітей до розуміння та вживання слів, що позначають просторові та часові відношення (там, туди, зараз, потім). Вчити групувати фігури за величиною, формою, кольором: за зразком та за словесною вказівкою.

Приклади: «Квітники розквітли»; «Піжмурки»; «Знайди і назви».

4. Ігри на співвіднесення форми. Практикувати співвіднесення форми геометричної фігури з відповідним вирізом у вкладці. Для наймолодших дітей рекомендується використовувати прості вкладки з відомими фігурами, такими як круг і овал. Методична порада: починати з аркушів, розрізаних на смужки, що відповідають розміру розміщених на них предметів (вузькі, широкі, ширші). Це включає обережне вирізання фігур зі смужки та наклеювання на паперову смужку нейтрального кольору.

Приклади: «Вибери доріжку»; «На свою доріжку»; «Не помилися на доріжці».

5. Ігри на розрізнення предметів за величиною. Сприяти розрізненню предметів за величиною (великий, малий, більший, менший) та вживанню відповідних слів..

Приклади вправ/ігор: Вправи з квадратом: «Більший - менший». Добірка ігор: «Білизна на мотузці», «Прикраси для ялинки», «Меблі для ляльок» (з використанням паличок Кюїзенера), «Кошки і грибочки», «Чарівні картини», «Сухий басейн», «Садівники» (з використанням блоків Дьєнеша) та інші.

О. Половіна, підкреслювала, що доцільно буде: під час гігієнічних процедур (вмивання та миття рук) досліджувати з дитиною властивості води, визначаючи її витрати за допомогою умовної мірки, наприклад, кухлика. Важливо організовувати спостереження за кімнатною рослиною: аналізувати процес її росту, потреби для росту, появу квітки тощо. Необхідно знаходити відмінності у властивостях навколишніх предметів: ковдра м'яка, тепла; рукавички шерстяні, колючі; вікно прозоре, гладеньке тощо. Слід вчити дитину розпізнавати смаки різних продуктів — солодкі, солоні, кислі, терпкі, гіркі та інші. Також корисно грати в гру «Відгадай за смаком». Авторка зазначає, що накопичений чуттєво-сенсорний досвід у ранньому віці слугує основою для успішного інтелектуального розвитку дитини [22].

Ефективно організована, продумана та проведена дидактична гра в закладі дошкільної освіти сприяє досягненню таких результатів у розвитку дитини:

- активізація сприйняття предметів, об'єктів, людей та подій;
- формування таких якостей, як спостережливість, кмітливість та допитливість;
- набуття вміння доцільно використовувати досвід, здобутий раніше (побачене та почуте);
- стимулювання спроб самостійно формулювати висновки;
- розвиток здатності знаходити нові елементи у знайомому та, навпаки, впізнавати знайоме у новому;

– навчання плануванню власної пізнавальної діяльності, а також коригуванню своїх планів і поведінки в разі необхідності.

Отже, наш аналіз актуальних психолого-педагогічних досліджень свідчить про те, що проблема сенсорно-пізнавального розвитку привертає увагу багатьох педагогів та психологів. Період раннього дитинства характеризується інтенсивним розвитком, предметною діяльністю, мовленням та грою. Основні інтереси дитини раннього віку полягають в оволодінні діями з предметами. У ході виконання предметних дій відбувається тренування функції сенсомоторного механізму. При цьому встановлюються міцні першосигнальні зв'язки між дією зорового та рухового аналізаторів. Зокрема, перцептивні дії слугують для вивчення основних властивостей і якостей сприймання предмета, дозволяючи виокремити з них головні та другорядні.

Аналіз української та міжнародної законодавчої бази, зокрема Конвенції ООН про права дитини та українського законодавства про освіту, чітко вказує на необхідність забезпечення гармонійного розвитку дітей раннього віку, зокрема у розвитку сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя.

Сенсорний розвиток передбачає розвиток відчуттів і сприйняття, а також формування понять про властивості предметів. Когнітивний розвиток означає розвиток когнітивних процесів, таких як мислення, пам'ять і увага. Дидактичні ігри особливо ефективні у розвитку сенсорики. Вони дозволяють дітям вивчати сенсорні еталони в ігровій діяльності та розвивати пам'ять, увагу, мислення та мовлення.

Таким чином розвиток сенсорно-пізнавальної компетентності у дітей третього року життя – складний процес, який потребує системного та цілеспрямованого підходу.

2. МЕТОДИЧНИЙ БЛОК

Визначення рівнів сформованості сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя засобом дидактичної гри

Напрямки та зміст формування сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя відповідають вимогам Державного стандарту дошкільної освіти в Україні та програмі виховання і навчання дітей від двох до семи років «Дитина», згідно яких заклад дошкільної освіти реалізує педагогічну роботу з дітьми:

- сенсорне виховання: орієнтування у кольорах, формі та величині;
- пізнавальний розвиток: виявлення інтересу до дій з предметами, їх обстеження.

Спираючись на теоретичне підґрунтя особливостей формування сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя, створене у попередньому розділі, ми визначили три рівні розвитку сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя: достатній, середній, низький (Додаток Б).

У закладі дошкільної освіти «Золотий ключик» проводиться систематично цілеспрямована діяльність з формування сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя. Форми взаємодії з дітьми, дидактичні та рухливі ігри, що містять завдання сенсорного виховання та сприяють зростанню пізнавальної активності, щоденно проводяться з дітьми у першій молодшій групі.

Оснащення предметно-розвивального середовища першої молодшої групи достатньо забезпечене матеріалами та предметами, які сприяють насиченню сенсорних вражень та формуванню сенсорних еталонів. Це середовище відповідає вимогам програми «Дитина» і регулярно поповнюється за необхідності (Додаток В). Важливою умовою є те, що усі матеріали розташовані у легкодоступному для дітей місці. Діти обізнані з місцем зберігання ігор та іграшок.

У цій групі наявний широкий асортимент дидактичних ігор та іграшок, які відібрані відповідно до вимог програми «Дитина» і сприяють поглибленню сенсорного досвіду вихованців. Серед них зокрема є олівці, втулки з отворами, що відповідають різним розмірам геометричних фігур, самі геометричні фігури, мозаїка, пірамідки, різноманітні іграшки, відмінні за кольором, формою, величиною, а також сенсорні коробки. В ігровому осередку наявна обладнана поличка зі звуковими іграшками: барабаном, бубоном, піаніно, брязкальцями, ксилофоном. Предмети та іграшки в групі перебувають в хорошому стані, безпечні викликають естетичне задоволення та привабливі для дітей.

Діагностика сформованості сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя засобами дидактичних ігор проводилось на базі закладу дошкільної освіти (ясла–садок) комбінованого типу «Золотий ключик» міста Бровари, Київської області. В експериментальному дослідженні брали участь 26 дітей (11 хлопчиків та 15 дівчаток) І молодшої групи «Гномик». Для діагностики ми свідомо обрали дітей приблизно одного віку. Вікові межі дітей, що взяли участь в діагностиці становлять від 2 років 4 місяців до 3 років 7 місяців.

Мета діагностики полягає у визначенні сучасного стану сформованості сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя засобами дидактичних ігор в умовах закладу дошкільної освіти.

Завдання:

- провести діагностику рівня сформованості сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя засобами дидактичних ігор в умовах ЗДО;
- проаналізувати результати діагностики та зробити висновки.

Під час експериментального дослідження було використано такі **методи**: спостереження за дітьми третього року життя в процесі виконання завдань, бесіда, педагогічний експеримент. На констатувальному етапі

дослідження було здійснено характеристику вибірки дослідження (Додаток Д).

Для діагностики рівня сформованості сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя ми керувалися необхідністю визначити рівень оволодіння дітьми сенсорних еталонів та виявлення рівня розвитку пізнавальної активності. Враховуючи психофізіологічні особливості дітей третього року життя, ми підібрали методику К. Крутій [25, с.197], підібравши для кожної дидактичної гри спеціальні завдання (Додаток Е):

1. Методика визначення рівня пізнавальної активності «Встановлення контакту з дитиною»;
2. Методика визначення рівня оволодіння сенсорними еталонами кольору, форми і величини «Поклади кульки в коробки»;
3. Методика визначення рівня оволодіння сенсорними еталонами кольору, величини і послідовності «Збери 5-складову пірамідку»;
4. Методика визначення рівня оволодіння сенсорними еталонами кольору «Кольорові кубики»;
5. Методика визначення рівня розвитку дрібної моторики, координації рухів та розрізнення предметів за кольором, формою та величиною «Збери кільця на мотузку»;
6. Методика визначення рівня розрізнення та ідентифікації звуків «Що звучить».

Кожна методика підібрана таким чином, щоб розкрити можливості дітей третього року життя та дозволяє визначити рівень сформованості сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя.

Спостереження за дітьми проводились протягом двох тижнів індивідуально, дітям пропонувалось виконати завдання, а відповіді ретельно аналізувались та оцінювались. Кожна методика оцінюється за шкалою: 0; 0,5 та 1 бал. Показники оцінювання розроблені окремо для кожної методики за визначеними критеріями (Додаток Є).

Результати спостереження за дітьми першої молодшої групи подані у протоколі діагностики рівня розвитку сенсорно-пізнавальної компетентності (Додаток). Максимальна кількість балів за одну методикою складає 1 балів, мінімальна – 0 балів. За шістьма методиками дитина отримує від 0 до 6 балів.

Розподіл рівнів сенсорно-пізнавального розвитку за виконання завдань за балами:

- достатній рівень: 4,5 – 6 балів;
- середній рівень: 2 – 4 балів;
- низький рівень: 0 – 1,5 балів.

Протокол та результати проведення первинної діагностики рівня сформованості сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя відображені у Додатку Ж та К.

Якісний аналіз результатів діагностики рівня розвитку сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя відображено в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Якісний аналіз діагностики рівня розвитку сенсорно-пізнавальної компетентності

Рівень	Кількість балів	Кількість дітей, осіб	Кількість дітей, %
Достатній	4,5 – 6	2	8%
Середній	2 – 4	19	73%
Низький	0 – 1,5	5	19%
Разом:		26	100%

Рис.2.1. Результати первинної діагностики рівня сформованості сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя

Отже, результати діагностики рівня розвитку сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя свідчать, що 8% дітей мають достатній рівень, 73% – середній рівень, а 19% – низький рівень.

3. ТЕХНОЛОГІЧНИЙ БЛОК

Методичне забезпечення формування сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя засобом дидактичної гри

Формування сенсорно-пізнавальної компетентності є одним із фундаментальних завдань дошкільної освіти, особливо на етапі раннього дитинства. Третій рік життя є сенситивним періодом для активного розвитку сприйняття, уваги, пам'яті, мислення та формування базових уявлень про властивості предметів навколишнього світу. У цьому контексті, метою формувального експерименту в нашому дослідженні була ефективна реалізація розробленого методичного забезпечення, спрямованого на системний розвиток сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя засобом дидактичної гри. Ми виходили з припущення, що саме цілеспрямоване впровадження спеціально розроблених педагогічних умов та методичних матеріалів дозволить значно оптимізувати процес формування ключових сенсорних еталонів та пізнавальних навичок у малюків.

Для досягнення поставленої мети нами були визначені наступні завдання формувального експерименту:

1. *Розробити та апробувати методичне забезпечення, що міститиме системне наповнення для реалізації педагогічних умов формування сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя в процесі дидактичної гри.*

2. *Запровадити комплекс дидактичних ігор та вправ для дітей третього року життя з метою підвищення рівнів сформованості їх сенсорно-пізнавальної компетентності.*

3. *Розробити методичні поради та орієнтовні алгоритми проведення освітньої взаємодії для вихователів та батьків щодо формування сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя засобом дидактичної гри.*

Розроблене методичне забезпечення ґрунтується на ключових положеннях сучасних освітніх програм для дошкільної освіти, зокрема,

Освітньої програми для дітей від 2 до 7 років «Дитина». В основу нашого підходу покладено принцип провідної ролі гри в розвитку дитини раннього віку. Дидактична гра, як цілеспрямована діяльність, є потужним інструментом для засвоєння нових знань, умінь та навичок у доступній і цікавій для малюків формі. Вона сприяє не лише інтелектуальному, а й емоційному, соціальному та фізичному розвитку дитини.

Для систематизації та практичної реалізації визначених завдань нами було розроблено методичний посібник «Пізнаємо світ через гру» (Додаток Л). Цей посібник є комплексним ресурсом для батьків та вихователів, що працюють з дітьми третього року життя, і покликаний забезпечити ефективний формування їхньої сенсорно-пізнавальної компетентності.

Під час реалізації освітньої взаємодії з дітьми третього року життя прагнули виховувати в дітей інтерес до пізнавальної діяльності, стимулювати їхню допитливість, розвивати вміння сприймати і розрізняти властивості предметів (колір, форма, величина, кількість), сприяти розвитку уваги, пам'яті та мислення. Особливу увагу приділяли формуванню практичних навичок маніпулювання предметами, що сприяло закріпленню сенсорних еталонів.

Формувальний вплив також було спрямовано на розвиток у дітей третього року життя уявлень про колір, форму, величину та кількість, використовуючи різноманітні дидактичні ігри та вправи, представлені у посібнику. Зокрема, значний акцент робився на іграх, що безпосередньо спрямовані на розвиток сенсорних еталонів.

Для формувального етапу дослідження було укладено комплекс дидактичних ігор та вправ для дітей третього року життя, детально описаних у посібнику «Пізнаємо світ через гру» в розділі «Підбірка дидактичних ігор та вправ». Ці ігри охоплювали широкий спектр завдань: від простого розрізнення кольорів та форм до групування предметів за кількома ознаками. Наприклад, ігри на групування предметів за кольором та формою, сортування за величиною («великий - маленький»), порівняння кількості («багато - мало»), а також вправи на розвиток дрібної моторики та координації рухів, що є

невід’ємною частиною сенсорного розвитку. Такі ігри, як «Знайди та назви», «Розклади за кольором», «Добери фігуру», «Порівняй за розміром» та інші, активно використовувались для закріплення сенсорних уявлень.

Особливу ефективність у розвитку сенсорно-пізнавальної компетентності продемонстрував демонстраційний матеріал – альбом на липучках «Пригоди Песа Патрона» (Додаток М). Цей посібник дозволяв дітям у захопленій ігровій формі закріплювати знання про форми та кольори, розвивати дрібну моторику пальців рук, координацію рухів, а також зорову пам’ять та увагу. Діти із задоволенням взаємодіяли з елементами альбому, прикріплюючи та відкріплюючи їх, що сприяло розвитку маніпулятивних навичок. Використання сюжетних ігор з Песом Патроном стимулювало мовленнєвий розвиток та уяву дітей, оскільки вони мали можливість розповідати про свої дії та спостереження.

У процесі формувального впливу, окрім спеціалізованих дидактичних ігор, інтегрувалися також окремі вправи з логічними блоками Дьєнеша та паличками Кюїзенера. Ці матеріали використовувалися для розвитку логічного мислення, вміння аналізувати, порівнювати, класифікувати та узагальнювати. Вони дозволили дітям у ігровій формі засвоювати поняття множин, властивостей предметів (колір, форма, розмір, товщина), просторових відношень, а також прості лічильні операції, що є важливим компонентом сенсорно-пізнавального розвитку.

Також були розроблені орієнтовні алгоритми проведення освітньої взаємодії з дітьми та форми взаємодії з вихователями, що забезпечувало систематичність та послідовність роботи. Ці алгоритми містили конкретні вказівки щодо організації ігор, взаємодії з дітьми, використання додаткових матеріалів та індивідуального підходу. Батькам рекомендувалося використовувати ці ігри та рекомендації вдома під час дозвілля дітей, а також звертатися до корисних покликань, наведених у посібнику, для розширення можливостей розвитку дитини.

Особливу увагу під час формувального впливу приділяли створенню ігрових ситуацій, які стимулювали пізнавальну активність дітей. Це включало використання художнього слова для створення емоційного фону та збагачення словникового запасу, а також музичного супроводу для розвитку слухового сприйняття та ритму. Такі інтегровані підходи робили освітній процес більш цікавим та ефективним для дітей.

Для всебічного та ефективного формування сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя, окрім безпосередньої роботи з дидактичними іграми та вправами, важливим елементом є також систематичне використання рекомендованої літератури та корисних покликань. Ці ресурси були ретельно відібрані з метою надання вихователям та батькам додаткової теоретичної та практичної інформації щодо вікових особливостей розвитку дітей раннього віку, методичних засад організації освітнього процесу, а також нових підходів до розвитку сенсорних та пізнавальних процесів. Ознайомлення з науково-методичними працями та інтернет-ресурсами дозволяє поглибити розуміння механізмів сенсорного розвитку, збагатити арсенал педагогічних прийомів та вправ, а також бути в курсі сучасних тенденцій у дошкільній освіті.

Таким чином, оптимізація діяльності з формування сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя засобом дидактичної гри стає можливою за умови грамотного планування, систематичного проведення різних форм освітньої взаємодії, продуманого підбору змісту та доцільних методів і прийомів навчання, що представлені в розробленому методичному забезпеченні. Завершенням впровадження цієї системи діяльності буде перевірка її ефективності через аналіз динаміки рівнів сформованості сенсорно-пізнавальної компетентності у дітей експериментальних груп.

4. КОНТРОЛЬНО-ОЦІНЮВАЛЬНИЙ БЛОК

Результати експериментального дослідження

Проведення контрольного етапу експерименту дозволило отримати дані про ефективність впровадження розробленої методики дослідної роботи у практику формування сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя засобом дидактичної гри.

Після впровадження методичного забезпечення, що містить підбірку дидактичних ігор та вправ, а також методичні рекомендації для педагогів та батьків – було проведено повторне діагностування дітей експериментальної групи, а вихідні дані зафіксовано у Додатку Н, П та в таблиці 4.1.

Таблиця 4.1

Якісний аналіз діагностики рівня сформованості сенсорно-пізнавальної компетентності дітей експериментальної групи

Рівень	Кількість балів	Кількість дітей, осіб	Кількість дітей, %
Достатній	4,5 – 6	24	90%
Середній	2 – 4	2	10%
Низький	0 – 1,5	0	0%
Разом:		26	100%

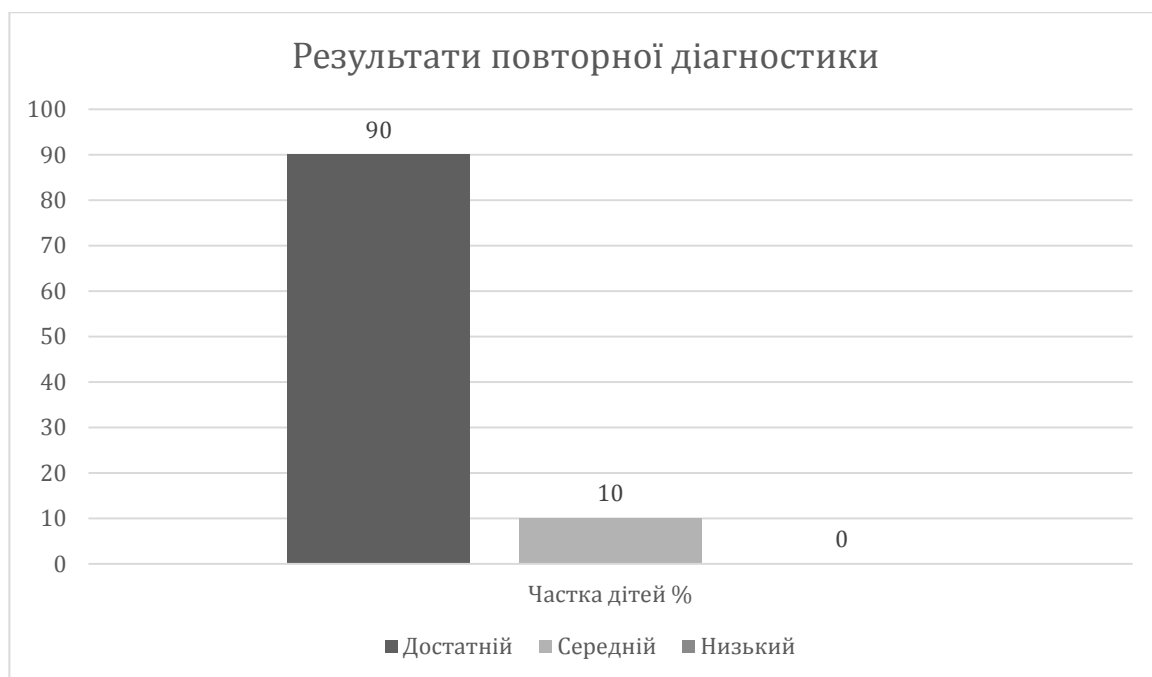

Рис.4.1. Результати повторної діагностики рівня сформованості сенсорно-пізнавальної компетентності експериментальної групи

Отже, як видно з таблиці та рисунку, після активного та систематичного використання методичного посібника для формування сенсорно-пізнавальної компетентності, показники її сформованості у дітей експериментальної групи значно підвищилися. Значна більшість, а саме двадцять чотири дитини (90%) продемонстрували достатній рівень сформованості даної компетентності. У двох дітей (10%) зафіксовано середній рівень. Дітей з низьким рівнем сформованості сенсорно-пізнавальної компетентності в експериментальній групі не виявлено.

ВИСНОВКИ

1. Проаналізовано сучасні дослідження проблеми формування сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя засобом дидактичної гри. З'ясовано, що проблема розвитку сенсорно-пізнавальної компетентності дітей раннього віку є ключовою в сучасній дошкільній педагогіці та психології. Наукові пошуки значної кількості українських та зарубіжних дослідників (зокрема, Г. Беленька, А. Богуш, О. Брежнева, Ю. Волинець, В. Вертугіна, Н. Голота, Н. Гавриш, Л. Зайцева, О. Коваленко, О. Кононко, О. Кочерга, К. Крутій, М. Машовець, С. Ладивір, Т. Піроженко, Т. Степанова, О. Фунтікова, К. Щербакова та ін.) звернені до питань формування сенсорних еталонів, пізнавальних процесів та компетентностей у дітей раннього віку. Підкреслено, що сенсорно-пізнавальна компетентність є інтегративним утворенням, що включає здатність до сприйняття, розрізнення властивостей предметів (колір, форма, величина, кількість), розвиток уваги, пам'яті, мислення, а також формування практичних навичок маніпулювання предметами. Її розвиток є фундаментом для подальшого повноцінного інтелектуального та особистісного становлення дитини.

2. Обґрунтовано, що дидактична гра є провідним засобом формування сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя. Доведено, що дидактична гра, будучи провідною діяльністю у ранньому віці, органічно поєднує в собі навчання та ігрову діяльність, відповідаючи психофізіологічним особливостям дітей третього року життя. Вона створює оптимальні умови для активного пізнання навколишнього світу, формування сенсорних еталонів та розвитку пізнавальних процесів у природній та невимушеній формі. У процесі дидактичних ігор діти не лише опановують нові знання про властивості предметів, а й розвивають вміння порівнювати, класифікувати, узагальнювати, аналізувати. Визначено, що ефективність дидактичної гри для розвитку сенсорно-пізнавальної компетентності полягає у її здатності стимулювати допитливість, формувати стійкий інтерес до

пізнавальної діяльності та забезпечувати практичне засвоєння знань через безпосередню взаємодію з ігровим матеріалом.

3. Розкрито особливості методичного забезпечення формування сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя засобом дидактичної гри. Визначено та розроблено ключові компоненти цього забезпечення, що матеріалізувалися у створенні та впровадженні методичного посібника «Пізнаємо світ через гру». Даний посібник має комплексну структуру і включає: Вступ, що окреслює мету та завдання; розділ «Особливості розвитку дітей третього року життя» для глибокого розуміння вікових потреб; «Методичні поради батькам і вихователям при виборі дидактичних ігор»; обширну «Підбірку дидактичних ігор та вправ» для різнобічного розвитку; спеціалізований «Альбом на липучках «Пригоди Песа Патрона» для формування уявлень про колір, форму, величину та розвитку дрібної моторики; «Добірку художнього слова» для збагачення мовлення; розділи «Фізична активність» та «Музичний супровід» для інтеграції рухової та естетичної діяльності; «Орієнтовні алгоритми проведення освітньої взаємодії з дітьми третього року життя» та «Орієнтовні алгоритми проведення форм взаємодії з вихователями» для систематизації педагогічної роботи; а також «Корисні покликання для вихователів та батьків» та «Список рекомендованої літератури» для розширення фахових знань. Таке всебічне методичне забезпечення дозволило забезпечити систематичність, послідовність та ефективність організації освітньої взаємодії з дітьми.

4. Висвітлено результати дослідження ефективності формування сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя засобом дидактичної гри. Під час експериментального дослідження було використано такі методи, як педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний етапи), діагностика рівня сформованості сенсорно-пізнавальної компетентності, якісний та кількісний аналіз отриманих даних. Результати первинної діагностики експериментальної групи (26 дітей) засвідчили, що лише 2 дитини (8%) мали достатній рівень сенсорно-пізнавальної

компетентності, більшість – 19 дітей (73%) – перебували на середньому рівні, а 5 дітей (19%) – на низькому. Це підкреслило необхідність впровадження спеціально розробленої методики.

Для підвищення рівнів сформованості сенсорно-пізнавальної компетентності у дітей третього року життя нами було розроблено та впроваджено в освітній простір ЗДО методичне забезпечення, що передбачала використання широкого спектру дидактичних ігор, детально описаних у посібнику. На формувальному етапі активно застосовувався комплекс дидактичних ігор, включно з альбомом на липучках «Пригоди Песа Патрона», який сприяв закріпленню знань про форми та кольори, розвитку дрібної моторики та координації рухів.

Результати повторної діагностики експериментальної групи продемонстрували вражаючу позитивну динаміку: 24 дитини (90%) досягли достатнього рівня та 2 дитини (10%) досягли середнього рівня сформованості сенсорно-пізнавальної компетентності.

Таким чином, педагогічний експеримент підтвердив, що цілеспрямоване використання дидактичної гри та розробленого методичного забезпечення забезпечує значне підвищення рівня сформованості сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми; перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні впливу індивідуалізованих підходів у дидактичній грі на розвиток специфічних компонентів сенсорно-пізнавальної компетентності, а також у розробці діагностичного інструментарію для його оцінки у динаміці протягом тривалого періоду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреева Т. Т. Сенсорне виховання дітей засобами природи у педагогічній системі Софії Русової. Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки». Ніжин : Вид-во НДУ імені Миколи Гоголя, 2011. № 8. С. 95–98.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (Нова редакція) / Наук. кер. А. М. Богущ, Авт. кол-в: Богущ А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С. Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. К.: Видавництво, 2012. 26 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250 000 / укл. та гол. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2005. VIII. 1728 с.
4. Волинець Ю. Розвиток пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку в процесі експериментальної діяльності теоретичний аспекти / 10. Волинець, А. Лисиця // Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах Глобалізації: Матер. Міжнар. н. пр. інтерн. конф. Переяслав-Хмельницький, 2019. Вип. 43. - С. 284-287.
5. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У.Гончаренко. К.: Либідь, 1997, 375с.
6. Грама Н. Г. Сенсорний розвиток дітей раннього віку: теорія і практика : [Монографія]. Одеса, 2018. С. 239.
7. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В.О. Огнев'юк; авт. кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, В.М. Вертугіна [та ін.]. наук, ред: Г.В. Беленька; Київ, ун-т ім. Б. Грінченка. К.: Київ, ун-т ім. Б. Грінченка, 2020,-440 с.
8. Дидактичні ігри у дитячому садку
<https://oplatforma.com.ua/article/2925-didaktichn-gri-u-dityachomu-sadku>
9. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія: навч. посіб. / Т. В. Дуткевич К.: Центр учбової літератури, 2012.-424 с.

10. Загнітко А. Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни. Донецьк : ДонНУ, 2012. 426 с.

11. Карабаєва І.І. Формування пізнавальної спрямованості дошкільників на оточуючу дійсність 1. 1. Карабаєва // Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України 2011. Том IV (7). -С. 155-165.

12. Коваленко О.В. Дидактичні ігри та вправи як методи формування просторових уявлень у дітей дошкільного віку Актуальні питання гуманітарних наук: Міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка 2021 (40(2)). с. 172-177

13. Коваленко О.В. Методичні аспекти реалізації освітньої лінії «Дитина в Сенсорно-пізнавальному просторі» / О.В. Коваленко, М.А. Машовець, Т.О. Піроженко Вихователь-методист дошкільного закладу. 2013.2 (51). - С. 4-9.

14. Коваленко О.В. Методичний супровід педагогів як засіб підвищення якості Сенсорно-пізнавального розвитку дітей у ЗДО / О.В. Коваленко, І.О. Кирилова // Молодий вчений. Педагогічні науки. 2020. № 7 (83), липень С.35-39.

15. Коваленко О.В. Особливості використання дидактичних ігор та вправ у освітньому процесі Вихователь-методист дошкільного закладу 2014.

16. Коваленко О.В. Підготовка майбутніх вихователів до сенсорно-навального розвитку дошкільників за Базовим компонентом дошкільної освіти / В. Коваленко // Стандарти дошкільної освіти: дискурс науки і практики Матер. всеукр. н. пр. конф. К. 2014. С. 121-130.

17. Кошель В. М. Сенсорне виховання дітей раннього віку : навчально-методичний посібник Чернігів : ФОП Баликіна О. В., 2019. 160 с.

18. Мухацька Б. Стимулювання пізнавальної активності дітей у дитячому Садку автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.08 / Божена Мухацька; наук. конс. Л. В. Артемова: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2001–41 с.

19. Нечволод Л.І. Сучасний словник іншомовних слів: [походження слів розгорнуті пояснення слова-синоніми] / Л.І. Нечволод Харків: Торсінг Плюс, 2014. - 768 с.
20. Павелків Р. В. Вікова психологія: підручник / Р.В.Павелків. К. Кондор. 2011-469 с.
21. Павелків Р.В. Дитяча психологія навч. посіб. / Р.В. Павелків, О.П. Цигипало К. Академвидав, 2010, 432 с. (Альма-матер).
22. Половіна, Олена Анатоліївна (2018) Ранній розвиток дитини: потреба соціуму чи батьківські амбіції? Вихователь-методист дошкільного закладу (10). с. 23-30.
23. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка навч. посіб. для студ. вищ. навч. закла. /Т.І. Поніманська. К.: Академвидав, 2004.-456 с.
24. Програми розвитку дітей. Міністерство освіти і науки України : веб сайт. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/programi-rozvitku-ditej> (дата звернення : 12.08.2023).
25. Психолого-педагогічна діагностика розвитку дітей раннього дошкільного віку: Навчально-методичний посібник / За науковою редакцією Л. О. Федорович. Укладачі О. В. Гнітій, І. В. Макаренко, Л. О. Федорович — Кременчук: Християнська Зоря, 2008. – 217 с.
26. Трикоз С. В. Застосування сенсорних ігор та вправ у навчанні дітей з порушеннями інтелектуального розвитку». Освіта осіб з особливими потребами: виклики сьогодення: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 21 червня 2020 р.). Київ : «Наша друкарня», 2020. С. 250–264.

ДОДАТКИ

Додаток А

Засоби формування сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя

№	Засіб формування сенсорно- пізнавальної компетентності	Опис	Мета	Приклади
1.	Розвивальне середовище	Спеціально організований простір, насичений різноманітними матеріалами для дослідження і маніпуляцій.	Розвиток дотикових відчуттів, дрібної моторики, пізнавальної активності.	– бізіборд; – сенсорні кімнати; – сенсорні коробки; – природні матеріали; – музичні інструменти.
2.	Умовно символічні зображення, моделювання, технології розвивальних ігор	Використання моделей, картинок, схем для представлення реальних об'єктів та явищ	Розвиток уяви, символічного мислення, розуміння абстрактних понять	– геоборд; – геометричні фігури; – блоки Дьєнеша; – конструктори; мозаїка; – палички Кьюїзенера;

				– розвиваючі ігри.
3.	Вирішення проблемних ситуацій, пошукові завдання	Створення ситуацій, які вимагають від дитини пошуку рішень та прийняття вибору	Розвиток логічного мислення, аналітичних здібностей, критичного мислення	– знайдіть щось нове в групі, чого раніше не було; – лабіринти; – сортування предметів за різними ознаками; – пошук відмінностей між картинками
4.	Організаційні засоби активації	Використання різних прийомів, які стимулюють пізнавальну активність дітей.	Підвищення мотивації, залучення до активної участі в різних формах взаємодії	– подумайте і здогадайтеся; – висновки будете робити самі; – загадки; – цікаві факти; – елементи змагання; – похвала.

5.	LEGO – конструювання	Конструювання з LEGO – деталей	Розвиток просторового мислення, уяви, творчих здібностей, дрібної моторики.	– побудова будівель, машин, фігурок людей і тварин.
6.	Дидактичні ігри	Спеціально розроблені ігри з навчальною метою	Закріплення знань і умінь, розвиток різних видів пам'яті, уваги та мовлення	– ігри з предметів; – настільно- друковані ігри; – словесні ігри

Додаток Б

Рівні сформованості сенсорно-пізнавальної компетентності дітей

третього року життя

Рівні	Вимоги до рівнів
Достатній	Дитина демонструє достатній рівень розуміння інструкцій та успішно виконує більшість завдань. Має уявлення про кольори, форми та величину предметів, уміє їх розрізняти, може групувати предмети за кольором, формою і розміром. Усвідомлює, що колір є ознакою різних предметів може використовуватись для їх позначення, уміє зорово обстежувати форми предметів, співвідносити рухи очей та рук по контуру форми. Наявні знання про сенсорні якості предметів, уміє групувати предмети за кількома сенсорними ознаками. Докладає надмірних зусиль в умовах елементарної продуктивної діяльності, вміє порівнювати предмети за величиною, формою, кількістю, самостійно орієнтується у звуках довкілля, прислухається розрізняє різні за походженням звуки, вміє розрізняти розміщення предметів відносно свого тіла, розрізняє кількість предметів. Її дії скоординовані, цілеспрямовані та ефективні. Дитина проявляє інтерес до діяльності та позитивно реагує на похвалу. Може виконувати завдання самостійно або з мінімальною допомогою дорослого. Має достатній словниковий запас та може чітко формулювати свої думки.
Середній	Дитина розуміє деякі інструкції, але потребує додаткового

	пояснення або демонстрації. Має певні уявлення про колір, форму та величину предметів, здатна їх розрізняти, може групувати предмети або за кольором, або за формою чи за розміром. Усвідомлює, що колір є ознакою різних предметів, здатна зорово обстежити форму предметів, співвідносити рухи очей та рук по контуру форми. Наявні окремі знання про сенсорні якості предметів, уміє групувати предмети за двома сенсорними ознаками. Докладає надмірних зусиль в умовах елементарної продуктивної діяльності, може порівнювати предмети за величиною і формою, за кількістю, орієнтується у звуках довкілля, прислухається до різних за походженням звуки, здатна розрізнити розміщення предметів відносно свого тіла, розрізняє кількість предметів. Її дії можуть бути не завжди скоординованими та послідовними. Дитина може відчувати труднощі у виконанні деяких завдань та потребувати допомоги дорослого. Проявляє інтерес до діяльності, але може швидко втрачати концентрацію. Може плутати кольори, форми або розміри предметів. Словниковий запас обмежений, дитина може відчувати труднощі у формулюванні своїх думок.
Низький	Дитина не розуміє інструкцій або розуміє їх частково. Має слабкі та непостійні уявлення про колір, форму та величину предметів, не здатна їх розрізняти, не може групувати предмети за кольором, формою чи розміром. Не усвідомлює, що колір є ознакою різних предметів, не здатна

	зорово обстежити форму предметів. Відсутні знання про сенсорні якості предметів, не вміє групувати предмети за кількома сенсорними ознаками, не може відрізнити лише одну сенсорну ознаку предметів. Не докладає зусиль в умовах елементарної продуктивної діяльності, не може порівнювати предмети за величиною і формою, за кількістю, погано орієнтується у звуках довкілля, не прислухається, не вміє розрізняти розміщення предметів відносно свого тіла, не розрізняє кількість предметів. Її дії є хаотичними та нецілеспрямованими. Дитина не проявляє інтересу до діяльності або швидко втрачає інтерес. Потребує постійної допомоги та стимуляції з боку дорослого. Має значні труднощі в орієнтуванні в просторі та розрізненні кольорів, форм та розмірів предметів. Словниковий запас дуже обмежений або відсутній.
--	--

Додаток В

Сенсорно-пізнавальне середовище в I молодшій групі «Гномик» ЗДО (ясла–садок) комбінованого типу «Золотий ключик»

Додаток Д

Характеристика вибірки експериментального дослідження

№	Прізвище та ім'я дитини	Стать	Вік
1.	Б. Олександр	чол.	3 роки 0 міс.
2.	В. Дамір	чол.	2 роки 10 міс.
3.	Г. Денис	чол.	2 роки 10 міс.
4.	Г. Захар	чол.	2 роки 10 міс.
5.	Г. Дмитро	чол.	3 роки 3 міс.
6.	Г. Ангеліна	жін.	2 роки 8 міс.
7.	К. Марк	чол.	3 роки 3 міс.
8.	К. Олексій	чол.	3 роки 2 міс.
9.	К. Катерина	жін.	3 роки 2 міс.
10.	К. Світлана	жін.	3 роки 7 міс.
11.	К. Єгор	чол.	2 роки 7 міс.
12.	К. Андрій	чол.	2 роки 5 міс.
13.	Л. Марко	чол.	3 роки 4 міс.
14.	Л. Софія	жін.	3 роки 0 міс.
15.	Л. Аделіна	жін.	2 роки 10 міс.
16.	М. Влада	жін.	3 роки 1 міс.
17.	М. Дар'я	жін.	3 роки 0 міс.
18.	Н. Еліна	жін.	3 роки 4 міс.
19.	П. Ніка	жін.	2 роки 11 міс.
20.	Р. Емілія	жін.	2 роки 10 міс.
21.	С. Серафима	жін.	3 роки 3 міс.
22.	С. Марія	жін.	2 роки 9 міс.
23.	С. Софія	жін.	2 роки 4 міс.
24.	Т. Евеліна	жін.	2 роки 8 міс.
25.	Т. Святослав	чол.	3 роки 2 міс.

26.	Ш. Мілана	жін.	3 роки 4 міс.
-----	-----------	------	---------------

Додаток Е

Дослідження рівня сформованості сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя засобами дидактичних ігор

1. Методика визначення рівня пізнавальної активності

Дидактична гра «Встановлення контакту з дитиною».

Мета: встановлення контакту з дитиною, взаємодії дитини з дорослим, виявлення розуміння дитиною словесної інструкції «лови», «коти», вміння стежити за предметом, що рухається, та спіймати його.

Дидактичний матеріал: кулька (червоного, жовтого, синього або зеленого кольору).

Хід гри:

- 1) Дорослий показує дитині кульку та пропонує пограти.
- 2) Дорослий підкидає кульку вгору та просить дитину: «Лови кульку!».
- 3) Якщо дитина не ловить кульку, дорослий показує їй 2-3 рази, як це треба робити, тобто навчання йде за показом і наслідуванням дій дорослого.
- 4) Після того, як дитина зловила кульку, дорослий пропонує їй: «А тепер коти кульку!».
- 5) Дорослий котить кульку по підлозі або іншій поверхні, а дитина намагається її наздогнати та зупинити.
- 6) Гра повторюється 2-3 рази в повільному темпі.

2. Методика визначення рівня оволодіння сенсорними еталонами кольору, форми і величини

Дидактична гра «Поклади кульки в коробки».

Мета: виявлення розуміння дитиною словесної інструкції, практичного вміння орієнтуватися у предметах: формі, величині, кольорі, наявності відповідних дій з кришками і кульками, стимулювати пошукові дії та дії наслідування дорослого.

Дидактичний матеріал: 3 коробки чотирикутної форми з відповідними кришками; 3 кульки червоного кольору.

Хід гри:

Перший варіант:

- 1) Перед дитиною ставлять дві коробки, кладуть кришки до них та кульки.
- 2) Дорослий кладе велику кульку у велику коробку, а малу кульку в малу коробку.
- 3) Дорослий просить дитину накрити коробки кришками, "заховати кульки".
- 4) Якщо дитина (у першому варіанті) не бере кульку, кришку, дорослий показує та пояснює: «Беремо кульку і кладемо у коробку», «Кришкою закриваємо коробку».
- 5) Важливо: дитині не пояснюють, якою кришкою і як треба брати та якою рукою це робити.
- 6) Дорослий повторює дії 2-3 рази в повільному темпі.
- 7) Після навчання дитині пропонують виконати завдання самостійно.

Другий варіант:

- 1) Дорослий показує закриті кришками коробки.
- 2) Дорослий просить дитину відкрити кришку та дістати кульку.
- 3) Якщо дитина (у другому варіанті) не відкриває коробку, дорослий показує їй 2-3 рази, як це треба робити.
- 4) Потім дорослий просить скласти все, як було.
- 5) Дорослий повторює дії 2-3 рази.
- 6) Після навчання дитині пропонують виконати завдання самостійно.

3. Методика визначення рівня оволодіння сенсорними еталонами кольору, величини і послідовності

Дидактична гра «Збери 5-складову пірамідку»

Мета: виявлення розуміння дитиною словесної інструкції, практичного вміння диференціювати кільця піраміди за величиною та кольором, наслідувати дії дорослого, з'ясувати наявність відповідних щодо інструкції дій..

Дидактичний матеріал: пірамідка з 5-ти кілець різного кольору

Хід гри:

Перший варіант:

- 1) Перед дитиною ставлять 5-складову пірамідку.
- 2) Дорослий просить дитину розібрати пірамідку, не пояснюючи, як саме це робити.
- 3) Якщо дитина не починає діяти, дорослий сам розбирає пірамідку.
- 4) Потім дорослий просить дитину скласти пірамідку назад, як було.
- 5) Дорослий повторює дії 2-3 рази.

Другий варіант:

- 1) Дорослий показує дитині зібрану пірамідку.
- 2) Дорослий просить дитину розібрати пірамідку.
- 3) Якщо дитина не починає діяти, дорослий сам розбирає та складає пірамідку, а потім просить дитину повторити його дії.
- 4) Дорослий повторює дії 2-3 рази в повільному темпі.

4. Методика визначення рівня оволодіння сенсорними еталонами кольору

Дидактична гра «Кольорові кубики»

Мета: виявлення розуміння дитиною словесної інструкції, практичного вміння розрізняти, диференціювати та називати кольори (червоний, жовтий, синій і зелений), а також вміння розрізняти однакові предмети за величиною, наслідувати дії дорослого та з'ясувати наявність відповідних дій щодо інструкції.

Дидактичний матеріал: 4 кубики червоного, жовтого, синього і зеленого кольору для дитини і дорослого.

Хід гри:

- 1) Перед дитиною ставлять чотири кубики.
- 2) Дорослий бере один кубик у руку і просить дитину: «Дай такий, візьми такий, як у мене».

- 3) Якщо дитина не починає діяти, дорослий сам вкладає кубик їй у руку, а потім просить: «Дай такий».
- 4) Потім дорослий пропонує дитині по черзі показати: "Де червоний?", «Де жовтий?» і т.д.
- 5) Далі дорослий пропонує дитині по черзі назвати і показати колір кожного кубика.
- 6) Дорослий кожного разу жестом вказує, що потрібно робити.
- 7) Потім дорослий пропонує дитині виконати завдання самостійно.
- 8) Гра повторюється 2-3 рази в повільному темпі.

5. Методика визначення рівня розвитку дрібної моторики, координації рухів та розрізнення предметів за кольором, формою та величиною

Дидактична гра «Збери кільця на мотузку»

Мета: виявлення розуміння дитиною словесної інструкції, рівня розвитку дрібної моторики, практичних умінь розпізнавати та диференціювати кільця за кольором, формою і величиною та нанизувати кільця на мотузочку, наслідувати дії дорослого, з'ясувати наявність відповідних щодо інструкції дій.

Дидактичний матеріал: кільця червоного, жовтого, синього і зеленого кольору, розсипані на столі; червона мотузочка.

Хід гри:

- 1) Дорослий показує дитині кільця червоного, жовтого, синього і зеленого кольору, розсипані на столі.
- 2) Дорослий просить дитину нанизати кільця на мотузочку, «як намисто».
- 3) Важливо: Дитина має нанизувати кільця на мотузочку самостійно та, за можливості, чергуючи кольори за вказівкою дорослого.
- 4) Якщо дитина не діє, дорослий сам нанизує кілька кілець на мотузку.
- 5) Гра повторюється 2-3 рази в повільному темпі.

- 6) Ускладнення (за потреби): Якщо дитина швидко впоралася із завданням, можна попросити її нанизати кільця за своїм бажанням або «для мами», «для мотрійки».

6. Методика визначення рівня розрізнення та ідентифікації звуків

Дидактична гра «Що звучить»

Мета: виявлення розуміння і сприймання дитиною звуків навколишнього середовища, наявності відповідних дій.

Дидактичний матеріал: дзвіночок, брязкальце, гумовий м'ячик та інші предмети, що можуть видавати звуки (за вибором дорослого).

Хід гри:

- 1) Дорослий по чергово створює звуки різними предметами (дзвіночком, брязкальцем, м'ячиком тощо).
- 2) Дорослий просить дитину сказати: «Де звучить?», «Що звучить?» та відтворити ці звуки.
- 3) Якщо дитина не реагує на звуки, дорослий показує дитині предмет, що звучить, дає його в руку і просить: «Слухай, що це?».
- 4) Дорослий кожного разу жестом підказує дитині, що потрібно зробити, щоб предмет почав звучати.
- 5) Після цього дорослий пропонує дитині самостійно виконати завдання.
- 6) Гра повторюється 2-3 рази.

Додаток Є

Показники оцінювання рівня сформованості сенсорно-пізнавальної компетентності за критеріями

№	Назва методики/дидактичної гри	Кількість балів	Показники оцінювання
1.	«Встановлення контакту з дитиною»	1	– Дитина розуміє звернення дорослого та мовленнєві інструкції. – Стежить за кулькою та намагається її зловити або котити. – Координує свої рухи та успішно виконує завдання. – Проявляє інтерес до гри та позитивні емоції під час взаємодії з дорослим. – Може ловити та котити кульку однією рукою (як правою, так і лівою). – Активно співпрацює з дорослим та отримує задоволення від гри.
		0,5	– Дитина проявляє деяку зацікавленість кулькою, але не розуміє, що від неї вимагається. – Може спостерігати за кулькою, але не намагається її зловити або котити. – Може хаотично рухати руками, але не координує свої дії для досягнення мети.

			– Потребує значної допомоги та стимуляції з боку дорослого, щоб виконати завдання. – Може брати кульку двома руками, але не виконує інструкції «лови» або «коти».
		0	– Дитина не реагує на звернення дорослого. – Не розуміє мовленнєву інструкцію «лови» або «коти». – Не цікавиться кулькою та не проявляє бажання гратися. – Не намагається взяти кульку руками, навіть якщо вона знаходиться поруч. – Може відвертатися, плакати або проявляти інші ознаки дискомфорту.
2.	«Поклади кульки в коробки»	1	– Дитина розуміє звернення дорослого та мовленнєві інструкції. – Виявляє інтерес до завдання та активно співпрацює з дорослим. – Координує свої рухи та успішно виконує завдання: кладе кульки у відповідні коробки та закриває їх кришками. – Може самостійно відкривати коробки та діставати кульки. – Демонструє розуміння поняття «великий», «малий» та орієнтується у формі предметів.

			– Виконує завдання однією рукою (як правою, так і лівою). – Отримує задоволення від гри та позитивно реагує на похвалу дорослого.
		0,5	– Дитина проявляє деяку зацікавленість до предметів, але не розуміє, що від неї вимагається. – Може хаотично рухати руками, але не координує свої дії для досягнення мети. – Намагається брати кульки або кришки, але робить це невміло, не досягаючи бажаного результату. – Потребує постійної допомоги та стимуляції з боку дорослого. – Може діяти обома руками одночасно, але дії є нецілеспрямованими та не призводять до виконання завдання.
		0	– Дитина не проявляє жодного інтересу до коробок, кришок та кульок. – Не реагує на звернення дорослого та мовленнєві інструкції. – Не намагається маніпулювати предметами, навіть після демонстрації. – Може плакати, відвертатися або проявляти інші ознаки

			дискомфорт.
3.	«Збери 5-складову пірамідку»	1	– Дитина розуміє звернення дорослого та мовленнєві інструкції. – Виявляє інтерес до завдання та активно співпрацює з дорослим. – Координує свої рухи та успішно виконує завдання: розбирає та збирає пірамідку. – Демонструє розуміння понять «великий», «менший» та орієнтується у розмірах кілець. – Виконує завдання однією рукою (як правою, так і лівою). – Отримує задоволення від гри та позитивно реагує на похвалу дорослого. – Може надіти на стрижень 1-2 кільця самотійно.
		0,5	– Дитина проявляє деяку зацікавленість до пірамідки, але не розуміє, що від неї вимагається. – Може хаотично рухати руками, але не координує свої дії для досягнення мети. – Намагається знімати кільця з пірамідки, але робить це невміло, не досягаючи бажаного результату. – Потребує постійної допомоги та стимуляції з боку дорослого.

			– Може діяти обома руками одночасно, але дії є нецілеспрямованими та не призводять до складання пірамідки.
		0	– Дитина не проявляє інтересу до пірамідки. – Не реагує на звернення дорослого та мовленнєві інструкції. – Не намагається маніпулювати кільцями пірамідки, навіть після демонстрації. – Може плакати, відвертатися або проявляти інші ознаки дискомфорту.
4.	«Кольорові кубики»	1	– Дитина розуміє звернення дорослого та мовленнєві інструкції. – Виявляє інтерес до завдання та активно співпрацює з дорослим. – Координує свої рухи та успішно виконує завдання: бере кубики відповідного кольору на прохання дорослого. – Розрізняє та називає червоний та жовтий кольори. – Виконує завдання однією рукою (як правою, так і лівою). – Отримує задоволення від гри та позитивно реагує на похвалу дорослого.

		0,5	– Дитина проявляє деяку зацікавленість до кубиків, але не розуміє, що від неї вимагається. – Може хаотично рухати руками, але не координує свої дії для досягнення мети. – Намагається брати кубики, але робить це невміло, не розрізняючи кольори. – Потребує постійної допомоги та стимуляції з боку дорослого. – Може брати кубик, який їй пропонують, але не може його ідентифікувати за кольором.
		0	– Дитина не проявляє інтересу до кубиків. – Не реагує на звернення дорослого та мовленнєві інструкції. – Не намагається маніпулювати кубиками, навіть після демонстрації. – Може плакати, відвертатися або проявляти інші ознаки дискомфорту.
5.	«Збери кільця на мотузку»	1	– Дитина розуміє звернення дорослого та мовленнєві інструкції. – Виявляє інтерес до завдання та активно співпрацює з дорослим. – Координує свої рухи та успішно виконує завдання: нанизує кільця

		на мотузку. – Розрізняє кільця за кольором, формою та величиною. – Виконує завдання однією рукою (як правою, так і лівою). – Отримує задоволення від гри та позитивно реагує на похвалу дорослого. – Нанизує кільця самостійно, можливо, навіть чергуючи кольори за вказівкою дорослого.
	0,5	– Дитина проявляє деяку зацікавленість до предметів, але не розуміє, що від неї вимагається. – Може хаотично рухати руками, але не координує свої дії для досягнення мети. – Намагається брати кільця або мотузку, але робить це невміло. – Потребує постійної допомоги та стимуляції з боку дорослого. – Може брати кільце, яке їй пропонують, але не може нанизати його на мотузку. – Дії є не самостійними та хаотичними.
	0	– Дитина не проявляє інтересу до кілець та мотузочки. – Не реагує на звернення дорослого та мовленнєві

			інструкції. – Не намагається маніпулювати кільцями або мотузкою, навіть після демонстрації. – Може плакати, відвертатися або проявляти інші ознаки дискомфорту.
6.	«Що звучить»	1	– Дитина розуміє звернення дорослого та мовленнєві інструкції. – Виявляє інтерес до завдання та активно співпрацює з дорослим. – Розрізняє та ідентифікує звуки дзвіночка, брязкальця та м'ячика. – Може показати, де лунає звук, та відтворити його. – Отримує задоволення від гри та позитивно реагує на похвалу дорослого.
		0,5	– Дитина проявляє деяку зацікавленість, але не розуміє, що від неї вимагається. – Може чути звуки, але не може їх розрізнити або локалізувати. – Намагається імітувати звуки, але робить це невміло. – Потребує постійної допомоги та стимуляції з боку дорослого.
		0	– Дитина не проявляє інтересу до завдання. – Не реагує на звуки, які створює

			дорослий. – Не намагається відтворити звуки або показати, де вони лунають. – Може плакати, відвертатися або проявляти інші ознаки дискомфорту.
--	--	--	--

Додаток Ж

Протокол проведення діагностики рівня сформованості сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя

Заклад дошкільної освіти (ясла – садок) комбінованого типу «Золотий ключик» м. Бровари, Київської області

Вихователь – Григоренко Марина Олегівна

Вік дітей – ранній вік

Група – І молодша група «Гномик»

№	Ім'я дитини	Методики						Разом (балів)
		1	2	3	4	5	6	
1.	Б. Олександр	1	1	0,5	1	0,5	1	5
2.	В. Дамір	0,5	0	0	1	0	0	1,5
3.	Г. Денис	0,5	0,5	0	0,5	0,5	0	2
4.	Г. Захар	0	0,5	0,5	0,5	0	0	1,5
5.	Г. Дмитро	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	3
6.	Г. Ангеліна	1	1	0,5	0,5	0,5	0,5	4
7.	К. Марк	1	0,5	0,5	0,5	0,5	1	4
8.	К. Олексій	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	3
9.	К. Катерина	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	3
10.	К. Світлана	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	3
11.	К. Єгор	0,5	0,5	0	0,5	0,5	0	2
12.	К. Андрій	0,5	0,5	0	0,5	0	0	1,5
13.	Л. Марко	0,5	0,5	0	1	0,5	0,5	3
14.	Л. Софія	0,5	0,5	0	0,5	0	0,5	2
15.	Л. Аделіна	0,5	0,5	0	0,5	0	0,5	2
16.	М. Влада	0,5	0,5	0	0,5	0	0	1,5
17.	М. Дар'я	1	0,5	0,5	0,5	1	1	4,5
18.	Н. Еліна	1	0,5	0	0,5	0,5	0,5	3
19.	П. Ніка	0,5	1	0	0,5	0,5	0,5	3
20.	Р. Емілія	1	0,5	0	0,5	0,5	0,5	3
21.	С. Серафима	1	0,5	0,5	0,5	1	0,5	4
22.	С. Марія	1	1	0,5	0,5	0,5	0,5	4
23.	С. Софія	0,5	0,5	0	0,5	0	0	1,5
24.	Т. Евеліна	1	1	0	1	0,5	0,5	4
25.	Т. Святослав	0,5	0,5	0	0,5	0	0	1,5
26.	Ш. Мілана	1	0,5	0	0,5	0,5	0,5	3

Додаток К

Результати первинної діагностики рівня сформованості сенсорно-пізнавальної компетентності

№ п/п	Прізвище та ім'я дитини	Вік дітей	Кількість балів	Рівень
1.	Б. Олександр	3 роки 0 міс.	5	достатній
2.	В. Дамір	2 роки 10 міс.	1,5	низький
3.	Г. Денис	2 роки 10 міс.	2	середній
4.	Г. Захар	2 роки 10 міс.	1,5	низький
5.	Г. Дмитро	3 роки 3 міс.	3	середній
6.	Г. Ангеліна	2 роки 8 міс.	4	середній
7.	К. Марк	3 роки 3 міс.	4	середній
8.	К. Олексій	3 роки 2 міс.	3	середній
9.	К. Катерина	3 роки 2 міс.	3	середній
10.	К. Світлана	3 роки 7 міс.	3	середній
11.	К. Єгор	2 роки 7 міс.	2	середній
12.	К. Андрій	2 роки 5 міс.	1,5	низький
13.	Л. Марко	3 роки 4 міс.	3	середній
14.	Л. Софія	3 роки 0 міс.	2	середній
15.	Л. Аделіна	2 роки 10 міс.	2	середній
16.	М. Влада	3 роки 1 міс.	1,5	низький
17.	М. Дар'я	3 роки 0 міс.	4,5	достатній
18.	Н. Еліна	3 роки 4 міс.	3	середній
19.	П. Ніка	2 роки 11 міс.	3	середній
20.	Р. Емілія	2 роки 10 міс.	3	середній
21.	С. Серафима	3 роки 3 міс.	4	середній
22.	С. Марія	2 роки 9 міс.	4	середній
23.	С. Софія	2 роки 4 міс.	1,5	низький
24.	Т. Евеліна	2 роки 8 міс.	4	середній
25.	Т. Святослав	3 роки 2 міс.	1,5	низький
26.	Ш. Мілана	3 роки 4 міс.	3	середній

Додаток Л

Методичний посібник «Пізнаємо світ через гру»

Григоренко Марина

Пізнаємо світ через гру

Київ - 2025

Додаток М

Ілюстративні матеріали під час впровадження методичного забезпечення (альбом на липучках) «Пригоди Песа Патрона»

Додаток Н

Протокол проведення повторної діагностики рівня сформованості сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя в експериментальній групі

№	Ім'я дитини	Методики						Разом (балів)
		1	2	3	4	5	6	
1.	Б. Олександр	1	1	1	1	1	1	6
2.	В. Дамір	0,5	0,5	1	1	0,5	0,5	4
3.	Г. Денис	1	1	1	1	1	1	6
4.	Г. Захар	0,5	1	1	0,5	0,5	0,5	4
5.	Г. Дмитро	1	1	1	1	1	1	6
6.	Г. Ангеліна	1	1	1	1	1	1	6
7.	К. Марк	1	1	1	1	1	1	6
8.	К. Олексій	1	1	1	1	1	1	6
9.	К. Катерина	1	1	1	1	1	1	6
10.	К. Світлана	1	1	1	1	1	1	6
11.	К. Єгор	1	1	1	1	1	1	6
12.	К. Андрій	1	1	0,5	1	0,5	0,5	4,5
13.	Л. Марко	1	1	1	1	1	1	6
14.	Л. Софія	1	1	1	1	1	1	6
15.	Л. Аделіна	1	1	0,5	1	0,5	1	5
16.	М. Влада	1	1	0,5	1	1	0,5	5
17.	М. Дар'я	1	1	1	1	1	1	6
18.	Н. Еліна	1	1	1	1	1	1	6
19.	П. Ніка	1	1	1	1	1	1	6
20.	Р. Емілія	1	1	1	1	1	1	6
21.	С. Серафима	1	1	1	1	1	1	6
22.	С. Марія	1	1	1	1	1	1	6
23.	С. Софія	1	1	0,5	0,5	1	1	5,5
24.	Т. Евеліна	1	1	1	1	1	1	6
25.	Т. Святослав	1	1	1	1	1	1	6
26.	Ш. Мілана	1	1	1	1	1	1	6

Додаток П

Результати повторної діагностики рівня сформованості сенсорно-пізнавальної компетентності

№ п/п	Прізвище та ім'я дитини	Вік дітей	Кількість балів	Рівень
1.	Б. Олександр	3 роки 0 міс.	6	достатній
2.	В. Дамір	2 роки 10 міс.	4	середній
3.	Г. Денис	2 роки 10 міс.	6	достатній
4.	Г. Захар	2 роки 10 міс.	4	середній
5.	Г. Дмитро	3 роки 3 міс.	6	достатній
6.	Г. Ангеліна	2 роки 8 міс.	6	достатній
7.	К. Марк	3 роки 3 міс.	6	достатній
8.	К. Олексій	3 роки 2 міс.	6	достатній
9.	К. Катерина	3 роки 2 міс.	6	достатній
10.	К. Світлана	3 роки 7 міс.	6	достатній
11.	К. Єгор	2 роки 7 міс.	6	достатній
12.	К. Андрій	2 роки 5 міс.	4,5	достатній
13.	Л. Марко	3 роки 4 міс.	6	достатній
14.	Л. Софія	3 роки 0 міс.	6	достатній
15.	Л. Аделіна	2 роки 10 міс.	5	достатній
16.	М. Влада	3 роки 1 міс.	5	достатній
17.	М. Дар'я	3 роки 0 міс.	6	достатній
18.	Н. Еліна	3 роки 4 міс.	6	достатній
19.	П. Ніка	2 роки 11 міс.	6	достатній
20.	Р. Емілія	2 роки 10 міс.	6	достатній
21.	С. Серафима	3 роки 3 міс.	6	достатній
22.	С. Марія	2 роки 9 міс.	6	достатній
23.	С. Софія	2 роки 4 міс.	5,5	достатній
24.	Т. Евеліна	2 роки 8 міс.	6	достатній
25.	Т. Святослав	3 роки 2 міс.	6	достатній
26.	Ш. Мілана	3 роки 4 міс.	6	достатній